

Inledning

OM DET ÄR NÅGONTING vi tar för givet så är det medvetandet. Du vaknar på morgonen, slår upp ögonen och tänker kanske på dagen som ligger framför. Eller så tänker du på frukost eller att du vill sova lite till. Men du tänker förmodligen inte på att du tänker! Vårt medvetande är sällan något vi tänker på, kanske därför att vi använder oss av vårt medvetande när vi tänker. Lite som med ögonen. Du ser ju inte dina ögon – du ser *med* ögonen.

Ändå är medvetandet något helt grundläggande och något mycket märkligt. Du vet vad det är att vara medveten, för annars hade du inte ens kunnat läsa denna bok! Samtidigt är det svårt att beskriva vad medvetandet är för något. Det är så grundläggande att det är svårt att hitta ord eller beskrivningar av det. Det är nästan som med begreppet ”tid”. Du vet vad det är, men så fort du börjar tänka mer på vad det egentligen är så vet du inte riktigt vad du ska säga.¹ Det bara finns där och är vad det är. Lite så är det också med medvetandet.

Den här boken handlar om medvetandet och om Gud, men mest om medvetandet. Vi ska ta filosofin till hjälp för att försöka förstå något om medvetandet – så gott det nu går. Vi kommer att titta på de vanliga teorierna som försöker förklara vad medvetan-

¹ Detta observerade Augustinus redan i slutet av 300-talet i sin kända bok *Bekännelser* (11:e boken, kap XVI, stycke 17).

det är för något. Dessa teorier kan delas upp i tre huvudkategorier:² 1) Materialistiska teorier som säger att ditt medvetande till syvende och sist är något materiellt såsom din hjärna eller händelser i din hjärna. 2) Egenskapsdualistiska teorier som säger att medvetandet är en biprodukt av din hjärna men är inte identisk med din hjärna. Denna biprodukt är mental men betraktas inte som lika verklig som det materiella. 3) Dualistiska teorier som säger att medvetandet är icke-materiellt och kan i princip existera oberoende av det materiella.

Vi ska gå in på dessa teorier, se vad de säger och därefter utvärdera dem. Slutsatsen av det resonemanget kommer därefter att sättas i relation till Gud. Vi kommer att argumentera för att den bästa förståelsen av medvetandet rimmar dåligt med en naturalistisk (ateistisk) världsbild men mycket bra med en teistisk (gudsbejakande) världsbild. På så sätt kommer medvetandet att visa sig vara något som talar för Guds existens.

För den som är bekant med olika argument för Guds existens kan vår argumentation möjligen upplevas som aningen perifer. Det är lätt att tro att de mer kända gudsargumenten (som de kosmologiska, teleologiska och moraliska argumenten) är de viktigaste. Det vore ett misstag. Alla dessa argument har som slutsats att det existerar ett övernaturligt, icke-kroppsligt medvetande – alltså Gud. Men om medvetandet per definition inte kan finnas utan en kropp och om det kan förklaras helt materialistiskt, får det potentiellt förödande effekter för alla andra gudsargument. Då spelar det ingen roll att universum har börjat existera, att det är designlikt eller att moralen är objektiv. Inget av detta kan då förklaras i kraft av ett icke-kroppsligt medvetande, eftersom hela det konceptet är oförnuftigt och orimligt. Då måste andra förklaringar sökas och

2 En fjärde kategori är *idealismen*, som menar att det mentala är mer grundläggande än materia och att materia på något sätt utgörs av det mentala. I medvetandefilosofin ligger idealismen så pass nära substansdualismen att vi valt att inte behandla idealismen som ett fjärde alternativ.

teismen är ute ur bilden.³ Om vi å andra sidan kan visa att inte ens det mänskliga medvetandet kan ges en materiell förklaring och att begreppet ”själ” är både logiskt och empiriskt rimligt, gör det också tron på ett gudomligt, okroppsligt medvetande rimligare. Frågan om medvetandet är därför viktigare än vad man kanske vid första anblicken kan tro.

För den läsare som är ovan vid medvetandefilosofi kommer denna bok förmodligen att upplevas som en utmaning. Flera gånger under läsningens gång gissar vi att läsare kommer att undra: ”Hur kan man ens tänka så?!” Eller: ”Vad betyder detta?” Vi har försökt att förutse de gånger den reaktionen kan tänkas komma, och vi har som målsättning att då vara extra tydliga och pedagogiska.⁴ Den läsare som är van vid att läsa medvetandefilosofi kommer kanske att finna oss övertydliga – men det får man i så fall stå ut med. (I bästa fall får du pedagogiska tips på hur du kan förklara dessa ofta snåriga resonemang.) Vårt mål är att skriva för personer som saknar filosofisk utbildning men som är intresserade av att tänka djupare på livets stora frågor.

Boken är indelad i tre delar: Del 1 handlar om medvetandet, del 2 handlar om Gud, och del 3 är en fördjupning och mynnar ut i en slutsats. Del 1 och 2 samt avslutningen är i huvudsak skrivna av Mats Selander, medan fördjupningskapitlen (7–9) är skrivna av Joachim Arting. Vi har förstås kommenterat och diskuterat varandras texter och är på så sätt tillsammans ansvariga för boken som helhet.

3 Denna poäng är hämtad från Charles Taliaferro, *Consciousness and the Mind of God* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), s 9.

4 En målsättning som vi säkerligen kommer att misslyckas med, då vi helt enkelt inte förmår att förutse alla tänkbara frågor och funderingar som olika läsare har.